

Instytut Pamięci Narodowej - Łódź

<https://lodz.ipn.gov.pl/pl6/aktualnosci/154156,Infografika-historyczna-Na-fali-Historia-radia-w-II-RP.html>
2022-06-27, 05:17

Infografika historyczna „Na fali... Historia radia w II RP”

W serii infografik historycznych „II Rzeczpospolita” Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN w Łodzi prezentuje w przededniu Święta Niepodległości kolejną, poświęconą historii radia w II RP. Nawiązujemy w ten sposób do przypadającej w tym roku 95. rocznicy regularnej emisji Polskiego Radia.

[Infografikę „Na fali... Historia radia w II RP”](#) otwiera plansza poświęcona Niepodległej w eterze. W nocy z 18 na 19 listopada 1918 r. oficerowie WP przejmują od Niemców wojskową radiostację „WAR” w Cytadeli Warszawskiej, by nadać w świat alfabetem Morse’a (jeszcze) radiotelegram:

Pragnę notyfikować rządowi i narodom wojującym i neutralnym istnienie Państwa Polskiego Niepodległego, obejmującego wszystkie ziemie zjednoczonej Polski.

Na erę radia było jeszcze za wcześnie. Przyszło kilka lat później, najpierw w postaci próbnej stacji radionadawczej Polskiego Towarzystwa Radiotechnicznego, a wkrótce koncesjonowanego już Polskiego Radia. Dzieje polskiej radiofonii otworzyły słowa Janiny Sztompki, którymi powitała przy mikrofonie słuchaczy 18 kwietnia 1926 r.:

Halo, halo, tu Polskie Radio Warszawa, fala 480.

Rozpoczęło się nadawanie stałego programu, który do 1939 r. skupił wokół Polskiego Radia przeszło milion abonentów. Odbiornik radiowy początkowo budził niepokój, jednak radio jako nowe medium zdobyło w krótkim czasie ogromną popularność.

Niemalą w tym zasługę mieli angażujący się w przygotowanie audycji ludzie z wielkimi nazwiskami, którzy często stawali się legendą. Aktywność Polskiego Radia w okresie międzywojennym skupiała się na kształtowaniu tożsamości, świadomości obywatelskiej i identyfikacji z państwem w specyficznych warunkach Polski odrodzonej po wielogeneracyjnej przerwie. Eksponowano i kształtowano kanony tradycji i kultury – język, symbole narodowe, literaturę, święta i rocznice historyczne. Wyznaczano stosunek do

niepodległości, instytucji państwa czy ambitnych projektów modernizacyjnych.

Dzieje przedwojennego Polskiego Radia symbolicznie zamykają nadawane do 23 września 1939 r. przemówienia radiowe prezydenta Warszawy Stefana Starzyńskiego i szefa propagandy Dowództwa Obrony Warszawy ppłk. Wacława Lipińskiego, które podtrzymywały wśród warszawiaków wolę oporu, były powszechnie słuchane i obszernie cytowane na łamach prasy. Głos na antenie stał się głosem walczącej stolicy, którego wyczekiwano – był podstawowym źródłem informacji o sytuacji wojennej.

Infografika stała się punktem wyjścia do [wystawy pod tym samym tytułem](#), która prezentowana będzie 26 listopada 2021 r. podczas uroczystej gali jubileuszu 90-lecia istnienia Radia Łódź. Następnie będzie ją można oglądać w siedzibie łódzkiej rozgłośni.

II RZECZPOSPOLITA

NA FALI... HISTORIA RADIA W II RP

Niepodległa w eterze

INSTITUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
Oddział w Łodzi

W nocy z 18 na 19 listopada 1918 r. oficerowie WP przejmują od Niemców wojskową radiostację „WAR” w Cytadeli Warszawskiej, by nadać w świat alfabetem Morse’a (jeszcze) radiotelegram:

1920

2 LISTOPADA

Pierwsza stacja radiofoniczna na świecie nadająca regularne programy do powszechnego odbioru (radio KDKA w Pittsburghu)

Gmach Polskiego Towarzystwa Radiotechnicznego przy ul. Narbutta 29. Pierwsza rozgłośnia i radiostacja w Polsce.

1922

19 MARCA

Pierwsza stacja w Europie (rozgłośnia w Moskwie)

Rozwój polskiego **broadcastingu** (tak z angielska nazywano radiofonie) był utrudniony przez:

- niedawne wojny o granice – państwo miało wyłączność na korzystanie z urządzeń radiotelegraficznych,
- do 1924 r. posiadanie radioodbiornika było w Polsce nielegalne – z uwagi na potrzebę ochrony tajemnicy korespondencji odmawiano zezwoleń na instalację odbiorników osobom prywatnym,
- trudności wewnętrzne – często zmieniające się rządy nie sprzyjały staraniom o ustawę radiową.

Główni twórcy próbnej stacji PTR:
inż. Roman Rudniewski, Stanisław Odyniec (kierownictwo)
inż. Władysław Rabecki (technik)
prof. Karol Stromenger (kompozytor i krytyk muzyczny)
Wanda Tatariewicz (audytor dla dzieci)
Alojzy Nikołaj Kaszyn (kierownik literacki odpowiedzialny za program)
Halina Wilczyńska (pierwsza spikerka)

Pragnę notyfikować rządowi i narodom wojującym i neutralnym istnienie Państwa Polskiego Niepodległego, obejmującego wszystkie ziemie zjednoczonej Polski.

Za pośrednictwem poniemieckich i poaustrackich stacji odradzające się państwo polskie nawiązało łączność z zagranicą (w 1923 r. usprawnia ją Transatlantycka Radiotelegraficzna Centrala Nadawcza w Babicach-Boernerowie), a także z radiostacjami w odbudowującym się kraju. Przez radio kontaktowano się m.in. z obłożonym przez Ukraińców Lwowem i z radiostacjami polowymi polskich armii w czasie wojny polsko-bolszewickiej.

Uroczystość z okazji nadania etnicznej audycji próbnej stacji PTR.

1925

1 LUTEGO, GODZ. 18.00

Słowa inż. **Romana Rudniewskiego**, dyrektora spółki akcyjnej PTR, „Tu próbna stacja radionadawcza Polskiego Towarzystwa Radiotechnicznego w Warszawie, fala 385 m” zainaugurowano **pierwszą na ziemiach polskich audycję radiową**.

Za pomocą nadajnika o mocy 0,5 kW rozpoczęto nadawanie codziennych jedno- i dwugodzinnych programów próbnych. Początkowo głównie odczyty i „radiokoncerty”, w krótkim czasie przerodziły się w przemysłowy program z czytelnym przesłaniem prospołecznym i propaństwowym.

Istniejąca w okresie przedkoncesyjnym, na mocy specjalnego zezwolenia rządowego, próbna stacja PTR nadawała do 14 marca 1926 r., łącznie przez 240 dni.

Prowadzony w 1920 r. nastuch radiowy i zastosowane nowe techniki łapania bolszewickich szyfrów (zespół kryptologów por. **Jana Kowalewskiego** – na zdjęciu powyżej) odegrały ogromną rolę i zdecydowały o wyniku zarówno Bitwy Warszawskiej, jak i całego konfliktu. **Dokumenty polskiego radiowywiadu zostały wpisane na Światową Listę Programu UNESCO „Pamięć Świata”**.

Kadra wybitnych radiotechników polskich wywodziła się z wojska. Wkrótce zasilili oni rzesze radioamatorów. Radio jako nowy środek masowego komunikowania fascynowało współczesnych – podobnie jak dziś fascynują nowe media.

Opracowanie merytoryczne: **Martyna Kucmalaska** | Recenzja merytoryczna: dr **Mieczysław Marek** | Redakcja i korekta językowa: **Grzyżyna Węglas** | Opracowanie graficzne: **Marcin Kuczyński**
Bibliografia: Łyżwił A. K., Dąska R., Dulski, H., *Hasła, hasła! Kryptologia w eterze. Rozbiór i odbudowa w Polsce 1918-1919*, Kraków 2021 | Cz. Hakiel, *Polskie Radio. Lata, Londyn 1989* | M. Hermianowski, *Radiofonie w Polsce. Zarys doboru*, Poznań 2018 | E. Kaszuba, *Państwowe Towarzystwo Polskiego Radia w Rzeczypospolitej w świetle prawa*, *Justo / Jurimol*, Wybrane zagadnienia, Kraków 2010 | R. K. Krawczyński, *„Tu próbna stacja radionadawcza w Warszawie 1925”*, *Biuletyn Polskiego Radia*, *„Kwartalnik Historii Prasowej”* 1983, 2, 204-212 | W. Lipiński, *Obózki*, *Wydawnictwo obrony Warszawa 2020*, Warszawa 1989 | <https://statki.polskieradio.gov.pl/ocena-radyo/> | <https://wikipolonia.pl/> | <https://www.dziennik.pl/> | <https://www.nac.gov.pl/> | <https://www.archiwum.gov.pl/> | <https://www.koniecznosc.pl/> | <http://www.historia24.pl/> | <http://www.historia24.pl/ocena-radyo/>

PLIKI DO POBRANIA

Infografika historyczna „Na fali... Historia radia w II RP” (pdf, 48.84 MB) 12.11.2021 15:19

